

YARATICI SEKTÖRLERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE KATKISI

HAZIRLAYANLAR:

TOBB ETÜ İŞLETME BÖLÜM BAŞKANI PROF. DR. RAMAZAN AKTAŞ
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ İİBF DEKANI PROF. DR. M. METE DOĞANAY

TELİF HAKLARI TEMEL
ENDÜSTRİLERİ DE DİĞER İMALAT
VE HİZMET SEKTÖRLERİ GİBİ
AYRI ENDÜSTRİLER OLARAK
TANINMALI VE BUNLARIN
GELİŞİMİ İÇİN ÖZEL TEŞVİK VE
DESTEKLER PLANLANMALIDIR.
KORSANLIKLA ETKİN
MÜCADELE İÇİN, KAMUOYUNUN
BİLİNÇLENDİRİLMESİ VE YARGI
SÜRECİNİN HIZLANDIRILMASI
GEREKMEKTEDİR.

Fotoğraflar: Dünya Gazetesi Fotoğraf Arşivi

Faaliyet alanı telif hakları ile korunan eserlerin meydana getirilmesi, üretilmesi ve dağıtımı olan endüstriler, ulusal ekonomilere yaptıkları kayda değer katkılardan dolayı dikkat çekmektedirler. Bu endüstriler, birçok ülkede ekonomik büyümenin itici gücünü oluşturan önemli sektörler arasında sayılmaktadırlar.

Bunun sonucunda, bugüne kadar hukuki yönü dikkate alınan telif haklarının ekonomik yönü de politika yapıcılarının ve ekonomi araştırmacılarının dikkatini çekmiştir. Telif haklarına dayalı endüstrilerin ulusal ekonomiler için önemli olmasının çeşitli nedenleri vardır. Öncelikle, telif haklarına dayalı endüstriler birçok ürün ve hizmeti sunmaktadır. Örneğin, bir roman telif hakları ile korunan eserdir. Yazar romanı yazarak onu meydana getirir. Ancak bu roman basılıp okuyucular tarafından satın alınıncaya kadar herhangi bir ekonomik değeri içermez. Roman kitap olarak basılıncaya yazar telif ödemesi şeklinde bir ekonomik fayda elde eder. Ancak bu kitabı basan yayınevi de çalışanlarına ücret ödemeleri yaparak, sabit sermaye olarak adlandırılan baskı makineleri, bilgisayar vb. satın alarak ve kullanarak, kitabı basmak için kâğıt satın alarak ekonomiye katkıda bulunur.

Telif ödemeleri önemli miktarlara ulaşabiliyor

Telif hakları ile korunan eser (roman), bir üretim süreci (basım) sonucunda bir ürüne (kitap) dönüşür. Ancak bu ürünün (kitabın) son kullanıcıya (okuyucuya) ulaştırılması gerekir ki burada da değişik hizmetlere (nakliye, toptan satış, perakende satış vb.) ihtiyaç duyulur. Birçok ürün ve hizmetin işin içine girmesi besteler, sinema filmleri, televizyon programları, yazılım vb. diğer telif hakları ile korunan eserler için de geçerlidir. Telif hakları ile korunan eserlerle ilgili diğer önemli bir konu da bunların meydana getirilmesinin önemli oranda fikri emek gerektirmesidir. Söz konusu fikri emeğin karşılığı olarak yapılan telif ödemeleri de önemli miktarlara ulaşabilmektedir. Telif haklarına dayalı endüstriler kendilerine özgü bir ekonomi yarattıklarından, birçok ülke telif haklarına dayalı endüstrilerin yarattıkları ekonominin boyutunu ölçmüşler ve bu endüstrilerin ülke ekonomilerine önemli oranda katkı sağladığını tespit etmişlerdir.

Telif haklarına dayalı endüstriler Dünya Fikri Mülkiyet Hakları Örgütü (WIPO) tarafından dört başlıkta toplanmaktadır. Bu endüstri grupları aşağıdaki gibidir:

► Telif Hakları Temel Endüstrileri: Bu grup faaliyetlerinin tamamı telif haklarına dayalı eserlerin oluşturulması, üretimi, gösterimi, icrası, yayım-

lanması, dağıtımı, toptan ve perakende satışı ve bunlarla ilgili diğer hizmetler olan endüstrileri kapsamaktadır. Bu endüstriler, telif hakları ile ilişkisi en fazla olan endüstrilerdir. Bu grup şu endüstrileri kapsamaktadır: Kitap ve yazılı basın, müzik ve gösteri sanatları, sinema ve video, radyo ve televizyon, fotoğrafçılık, yazılım ve veri tabanı, görsel sanatlar ve grafik, reklamcılık ve meslek birlikleri.

► **Telif Haklarına Bağımlı Endüstriler:** Bu endüstrilerin faaliyetleri, telif hakları temel endüstrilerinin eserlerinin ve ürünlerinin oluşturulması ve tüketicilerin bunlardan yararlanması için kullanılan ürünlerin imalatı ve satışlarıdır. Bu endüstrilere verilebilecek örnekler şunlardır: Televizyon, radyo, VCR, CD çalar, kasetçalar, oyun konsolları ve benzeri ürünler, bilgisayar ve çevre birimleri, müzik aletleri, vb. imalatı, toptan ve perakende ticareti.

► **Telif Haklarına Kısmi Bağımlı Endüstriler:** Bu endüstrilerin faaliyetlerinin bir kısmı telif haklarına dayalı ürünlerin oluşturulması, üretimi ve satışı ile ilgilidir. Bu endüstrilere verilebilecek örnekler şunlardır: Kumaş, giyim ve ayakkabı, mücevher, mobilya vb.

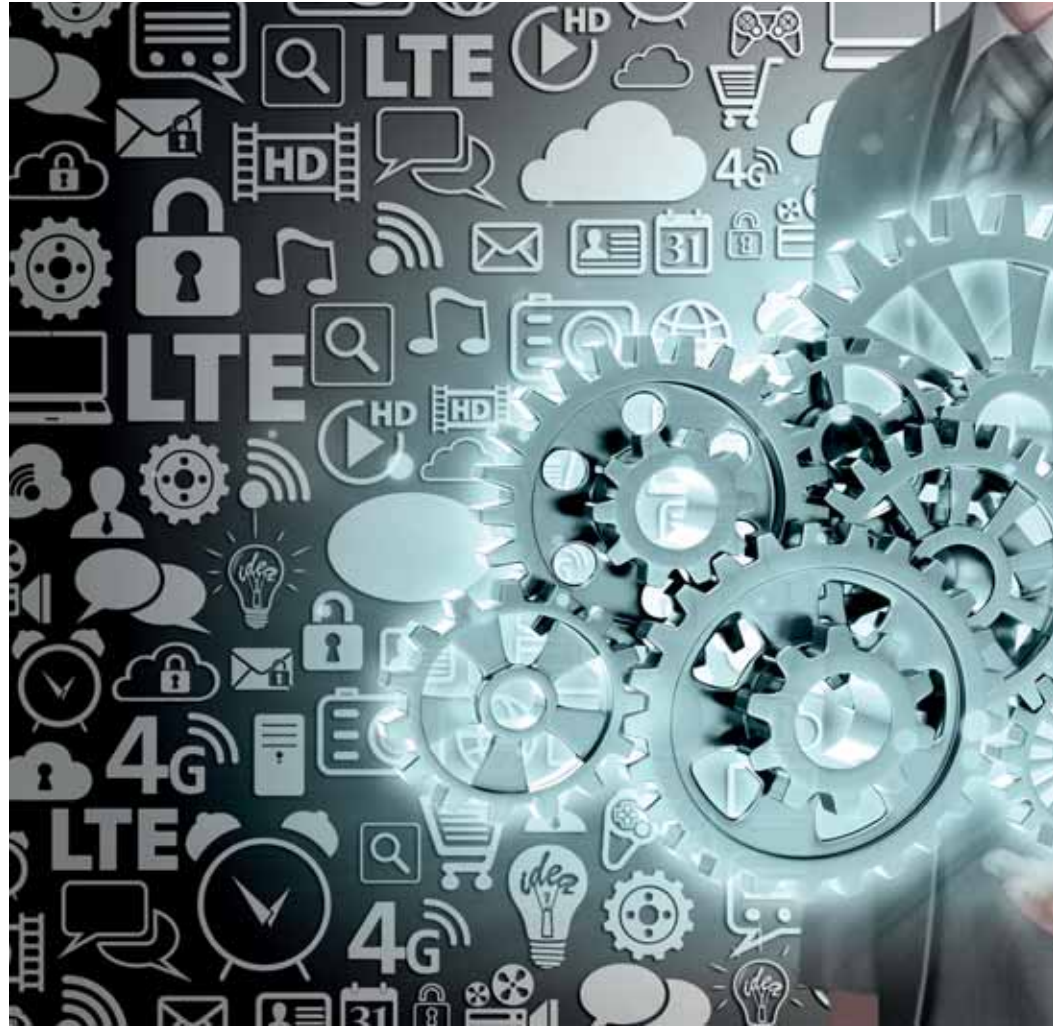
► **Diğer Destek Endüstrileri:** Bu endüstrilerin faaliyetlerinin bir kısmı telif haklarına dayalı eser ve ürünlerin nakliyesi, dağıtım ve satışı ile ilgilidir. Bu endüstriler şunlardır: Toptan ve perakende ticaret, ulaştırma, internet.

Ulaşılan sonuçlar

Ülkemizde bu sektörlerin ekonomiye katkısı katma değer, dış ticaret ve istihdam bakımından en son 2011 yılı verileri kullanılarak ölçülmüş ve şu sonuçlara erişilmiştir:

● Tüm telif haklarına dayalı endüstriler, 2011 yılında, cari fiyatlarla 35.463.814.234 TL katma değer yaratmıştır. Bu katma değer, Türkiye'nin 2011 yılındaki cari fiyatlarla GSYH'si olan 1.297.713.210.117 TL içindeki payı % 2,73'dür. Katma değer, % 45,52'si temel endüstriler, % 14,28'si bağımlı endüstriler, % 32,97'si kısmi bağımlı endüstriler, % 7,23'ü diğer destek endüstrileri tarafından yaratılmıştır.

● Telif haklarına dayalı endüstriler içinde en yüksek ciroyu kısmi bağımlı endüstriler gerçekleştirmiş olmasına rağmen

men (% 36,91), en yüksek katma değer temel endüstriler tarafından yaratılmıştır (% 45,52). Bu durum, telif hakları temel endüstrilerinin yüksek katma değerli olduğunu ve bu yönleri ile ekonomiye önemli katkıları bulunduğunu göstermektedir.

● Tüm telif haklarına dayalı endüstriler, 2011 yılında, 1.301.527 kişiyi istihdam etmiştir. Bu istihdamın, Türkiye'nin 2011 yılındaki 24.110.000 kişilik toplam istihdamı içindeki payı % 5,40'dır. İstihdamın, % 32,44'ü temel endüstriler, % 13,25'i bağımlı endüstriler, % 46,96'sı kısmi bağımlı endüstriler, % 7,35'i diğer destek endüstrileri tarafından yaratılmıştır.

● Tüm telif haklarına dayalı endüstriler, 2011 yılında, toplam 9.272.261.947 ABD Doları ihracat yapmıştır. Bu tutarın, Türkiye'nin 2011 yılındaki toplam ihracatı

olan 134.906.869.000 ABD Doları içindeki payı % 6,87'dir.

● Telif hakları temel endüstrilerinin, 2011 yılında, Türkiye'nin ihracatındaki payı % 0,29, bağımlı endüstrilerin Türkiye'nin ihracatındaki payı % 3,13, kısmi bağımlı endüstrilerin Türkiye'nin ihracatındaki payı % 3,46'dır.

● Tüm telif haklarına dayalı endüstrilerin (yazılım ve veri tabanı hariç) ithalatı 2011 yılında 9.231.967.406 Amerikan Doları olmuştur. Bu tutarın, Türkiye'nin 2011 yılındaki toplam ithalatı olan 240.841.676.000 ABD Doları içindeki payı % 3,83'tür.

Telif haklarına dayalı endüstrilerin yarattıkları katma değer, Türkiye'deki diğer sektörlerin yarattıkları katma değerle kıyaslandığında, telif haklarına dayalı endüstrilerin, 2011 yılında GSYH'ye yaptıkları

katkısı, hemen hemen kamu yönetimi ve savunmanın istihdama katkısı ile aynı seviyededir. Bu, telif haklarına dayalı endüstrilerin, Türkiye’de önemli ölçüde istihdam yarattığını göstermektedir. Ancak, telif haklarına dayalı endüstriler içinde istihdama en yüksek katkının, içinde kumaş, giyim ve ayakkabı ile mobilya sektörlerini de barındıran telif haklarına kısmi bağımlı endüstriler tarafından yapıldığını bir kez daha vurgulamakta yarar vardır. Bu sektörler emek yoğun sektörlerdir.

Çalışmanın istatistikî analizleri, telif haklarına dayalı endüstrilerin ekonomiye katkısının beklenen düzeyde olmadığını göstermiştir. Özellikle, telif hakları temel endüstrilerinin ekonomiye katkısı nispeten düşüktür. Türkiye ekonomisinin yapısı, hane halkının harcama kalıpları, nüfusun telif hakları temel endüstrilerinin ürün ve hizmetlerine olan nispeten yetersiz ilgisi, telif hakları temel endüstrilerinin ekonomiye katkısının beklenen düzeyde olmamasının sebepleridir.

Korsanlık hâlâ önemli bir sorun olmaya devam ediyor

Türkiye’de telif hakları ile ilgili yasal ve kurumsal çerçeve dünya standartlarında olmakla beraber, korsanlık hâlâ önemli

bir sorun olmaya devam etmektedir. Özellikle dijital korsanlık müzik endüstrisi için önemli bir sorundur. Bu durum ayrıca telif hakları temel endüstrilerinin ekonomiye katkısını olumsuz yönde etkilemektedir.

Telif hakları temel endüstrileri henüz, diğer gelişmiş sektörler kadar endüstrileşmemiştir. Bu durum söz konusu endüstrilerin ekonomik büyüklüklerini de etkilemektedir.

Telif hakları temel endüstrilerindeki son gelişmeler incelendiğinde, yazılım ve veri tabanı, radyo ve televizyon, sinema ve video sektörlerinde önemli bir gelişme potansiyeli olduğu görülmektedir. Radyo ve televizyon sektöründeki gelişme, reklamcılık sektörünü de olumlu yönde etkilemektedir.

Korsanlıkla etkin mücadele için, kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve yargı sürecinin hızlandırılması gerekmektedir.

Toplumun kültürel ve sanatsal eserlere olan ilgisinin artırılması için eğitimin çok küçük yaşlardan başlatılması önem arz etmektedir. .

Telif hakları temel endüstrileri de diğer imalat ve hizmet sektörleri gibi ayrı endüstriler olarak tanınmalı ve bunların gelişimi için özel teşvik ve destekler planlanmalıdır.

ları katkı; sağlık işleri ve sosyal hizmetler, oteller ve lokantalar, elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtım sektörlerinin GSYH’ye yaptıkları katkının üzerindedir. Mali aracı kuruluşların faaliyetleri ile eğitim sektörünün GSYH’ye yaptıkları katkıya ise çok yakındır.

Yaratılan katma değer

Telif haklarına dayalı endüstrilerin yarattıkları istihdam, Türkiye’deki diğer sektörlerin yarattıkları istihdama kıyaslandığında, telif haklarına dayalı endüstrilerin, 2011 yılında yarattıkları istihdamın; eğitim, sağlık, mali aracı kuruluşların faaliyetleri, oteller ve lokantalar, ulaştırma, depolama, haberleşme gibi birçok önemli sektörün yarattıkları istihdamın üzerinde olduğu görülmektedir. Telif haklarına dayalı endüstrilerin istihdama

Not: Bu çalışma Prof. Dr. Ramazan Aktaş ve Prof. Dr. M. Mete Doğanay tarafından hazırlanan ve World Intellectual Property Organization tarafından 2014 yılında basılan “Study on the Economic Contribution of Copyright Industries in Turkey” yayından yararlanılarak kaleme alınmıştır.